Branko Brnjac

STANJE I RAZVITAK GOSPODARSKIH PROIZVODNO-USLUŽNIH DJELATNOSTI U VLASNIŠTVU FIZIČKIH OSOBA U OPĆINI CRIKVENICI

Obilježja, uloga i tretman proizvodno-uslužnih djelatnosti u vlasništvu fizičkih osoba

Ovaj dio ukupne privrede, poznatiji pod nazivom "malo gospodarstvo", čini u proizvodnom i uslužnom smislu komplement tzv. velikog gospodarstva. Taj se dio ukupne gospodarske strukture izdvaja i po svojoj ulozi, ekonomskim obilježjima, organizaciji i institucionalnom tretmanu te vlasničkim odnosima. Ovaj segment privrede u pravilu karakteriziraju:

- manja veličina proizvodnje,
- manji broj radnika,
- manja apsolutna veličina osnovnih sredstava,
- institucionalna samostalnost kao fizičkih subjekata,
- jednostavniji i bezbolniji ulazak i izlazak iz reprodukcijskih tokova.

Manji broj radnika i manja apsolutna angažirana osnovna sredstva, te veći udio znanja i inventivnosti omogućuju:

- veću prilagodljivost tehno-ekonomskim i institucionalnim promjenama u društveno-ekonomskom okruženju,
- bržu supstituciju faktora proizvodnje,
- smanjenje financijskih rizika,
- jednostavnije i brže donošenje poslovnih i razvojnih odluka.

Nažalost, sve dosadašnje gospodarsko-sistemske mjere i ekonomsko-političke promjene, ostajale su na razini normativnog sustava i politike svedene na razinu deklarativnog a ne djelatno-usmjeravajućeg i nisu išle ukorak sa realnim ekonomskim životom. Umjesto jasnih i dugoročno orijentiranih koncepcijskih opredjeljenja, pojavljuju se razna separatna rješenja kao odraz želje da se u kratkom roku iznađe iz nagomilanih praktičkih teškoća. Ovaj bitan i nezaobilazan segment malog gospodarstva često se pogrešno promatra kao:

- rješenje problema nezaposlnosti,
- nelojalne konkurencije s obzirom na društveno vlasništvo,
- uspješnost poslovanja vezivala se na nedorečenost poreske politike,
- siromaha u jednom a spasonosnim izlazom iz društveno- ekonomske krize u drugom pogledu,
- sektor koji se "pali i gasi" vođen kratkoročnim interesima.

Naprotiv, njega treba promatrati kao integralni dio gospodarstva u cjelini i kao zakonitost društveno- ekonomskog razvoja koja u tehnološko-tehničkim, organizacionim i vlasničkim promjenama upravo kroz podjelu rada u cjelokupnom gospodarstvu, dobiva sve važnije mjesto.

Razvojno gledano ovaj dio gospodarstva najtržišniji je dio privredne strukture jer nije pod paskom niti banaka niti društveno-političkih struktura. Ona u raspodjeli dobiti u velikoj mjeri slijedi načela produktivnosti upravo zato što je prepuštena sama sebi, pa ako i radi sa gubitkom, njega najmanje osjeća država. Upravo borba za te "male djelatnosti" koje imaju tržišnu perspektivu na dugi rok, treba našem ukupnom gospodarstvu osigurati bolje dane i izlazak iz gospodarskih teškoća.

Da bi napred rečeno mogao konkretizirati na primjeru naše općine Crikvenice, dajem u nastavku nekoliko značajnih pokazatelja kroz pregled radnji osobnog sektora kroz vrstu djelatnosti glavnog i sporednog zanimanja.

Pregled radnji individualnog sektora			
Glavno zanimanje			
Djelatnost	1981.	1985.	1991.
Ugostiteljstvo	94	102	170
Prijevoz	57	55	55
Trgovina	-	-	66
Turizam	-	-	3
Sporedno zanimanje			
Trgovina	-	-	6
Ugostiteljstvo	7	11	18
Turističke usluge	6	9	13
Iznajmljivači soba	2860	3050	3120
Zanatske radnje			
Osnovno zanimanje			
Proizvodne djelatnosti	19	20	25
Građevinske djelatnosti	71	81	89
Uslužne djelatnosti	122	159	181
Ukupno	212	260	295
Sporedno zanimanje			
Uslužne djelatnosti	23	36	66
Ribarstvo i poljoprivreda			
	Osnovno zanimanje	Dopunsko zanimanje	
1981.	24	39	
1985.	17	41	
1991.	32	97	

Promatrajući napred navedene pokazatelje zaključujemo:

1. Da je na području općine Crikvenice u 1991. godini bila 621 osoba koja je svoju djelatnost obavljala vlastitim sredstvima u sektoru tzv. malog gospodarstva što je u odnosu na 1981. godinu povećanje od 100%.

2. Da je u 1991. godini 3.320 osoba bilo prijavljeno da se bave sporednim zanimanjem od čega 3.120 otpada na iznajmljivače soba i apartmana.

3. Da su tzv. proizvodne djelatnosti u zanatstvu, zastupljene samo sa 25 radnji što je u odnosu na ukupan broj uključujući i uslužne djelatnosti samo 4%.

4. Da od ukupnog broja radnji na uslužno-trgovačke i ugostiteljske djelatnosti u privatnom sektoru u 1991. godini, otpada gotovo 70% ukupnog broja, što se na neki način uklapa i u ukupnu strukturu gospodarstva.

Treba napomenuti da je u toku pretvorba mnogih radnji u privatnom vlasništvu u privatna poduzeća, kao i da mnoga privatna poduzeća iz drugih općina, otvaraju svoje radnje na području naše općine. Uzevši u obzir tu činjenicu, kao i činjenicu da na našem području posluje niz takozvanih izdvojenih poslovnih radnji, prethodni broj od 621 bi se trebao povećati za cca 10%, što bi odavalo realnu sliku stanja našeg gospodarstva u vlasništvu fizičkih osoba.

Iako je broj zaposlenih promjenjiv, prema zadnjem stanju u 1991. godini iznosio je 967 radnika zaposlenih u osoba koje djelatnost obavljaju sredstvima u osobnom vlasništvu.

Uspoređujući društveni proizvod i narodni dohodak u 1988. godini između tzv. društvenog i osobnog sektora zapažamo veliki nesrazmjer:

(u 000)

	Društveni sektor	Osobni sektor
- Narodni dohodak	15.385	2.103
- Društveni proizvod	16.888	2.286

Razlog ovakvog stanja je očito skroman start u 1988. privatnog u odnosu na društveni sektor te razlika u iskazivanju pokazatelja u privatnom u odnosu na društveni sektor.

Dosadašnji razvoj privatnog sektora na općini Crikvenice karakterizira:

- stihijski razvoj u prostornom i ekonomskom pogledu
- neadekvatna gospodarska i poreska politika
- promjenjiva i nestabilna zakonska regulativa i nepodesan bankarski sustav
- promatranje privatnog sektora kao nelojalnog takmaca društvenom sektoru
- posebno destimulativan način u određivanju mirovinskog i zdravstvenog davanja
- destimuliranje u zapošljavanju radnika
- nerealne visine najamnina u prostorima privatnog i nedostatak prostora u društvenom vlasništvu
- nemogućnost otkupa, najma i prodaje zemljišta
- nestimulativan pristup u otvaranju proizvodnih djelatnosti.

Pored ovih značajnijih potrebno je nabrojiti i one tzv. manje uočljive, koje su utjecale na stanje i razvoj privatnog sektora kao što su nedefinirana uloga vlasti u odnosu na mjesne zajednice, strah društvenog sektora od razvoja privatnog, rad na crno bez prijave, relativno dobar život od rente ili tzv. dopunskih djelatnosti, uz malo uloženog rada u društvenom sektoru, kao i mentalitet ljudi ovoga kraja koji su naučeni na život bez puno rizika, što im je dosadašnji sistem i blagodati našega podneblja omogućavalo.

Razvojne mogućnosti proizvodno-uslužnih djelatnosti u privatnom vlasništvu

Razvojem poduzetništva, pretvorbom društvenog u privatno vlasništvo, pojava stranih ulagača i loše stanje u društvenom dijelu gospodarstva, otvaraju se nove mogućnosti razvoja gospodarstva općine Crikvenice.

Da bi se sadašnje stanje u tzv. malom gospodarstvu unaprijedilo i stimuliralo razvoj poduzetništva i privatne inicijative, potrebno je poduzeti sljedeće:

a) Mjere ekonomske politike

- stvoriti sve potrebne institucionalne uvjete za oslobađanje privatne inicijative i unapređenje poduzetništva u svim vidovima,
- posebno liberalizirati vanjsko-trgovinsku, carinsku, deviznu politiku i regulirati koncesijske uvjete,
- potaknuti i stimulirati ulaganja stranog kapitala na iskustvu drugih zemalja,
- modernizirati poreski sustav i dovesti ga u funkciju razvojne politike,
- usaglasiti stope doprinosa sa ostalim davanjima i poreznim obvezama da "u paketu" budu stimulativne a posebno kada se radi na stimuliranju zapošljavanja nezaposlenih,
- pojednostaviti i poboljšati obračunski sistem.

b) Prijedlog mjera i akcija za unapređenje razvitka poduzetništva i radnji u privatnom vlasništvu na razini općine Crikvenica

- prostornom politikom definirati zone za razvoj proizvodnih i uslužnih djelatnosti, kompatibilnih sa turizmom,

- odrediti zone za razvoj uslužnih djelatnosti posebno u stambenim četvrtima a posebno u turističkim prostorima sa prijedlogom eventualne izgradnje obrtničkih radova u stambenim predjelima,

- odrediti predjele za razvoj poljoprivrede u priobalnom i šumskom području te predjele za razvoj stočarstva,

- izvršiti popis objekata i prostora koji bi se mogli valorizirati, posebno u zaobalnim i manje razvijenim mjesnim zajednicama

- u Izvršnom vijeću imenovati komisiju za kontakte sa eventualnim stranim i domaćim ulagačima čiji će prvi zadatak biti izdavanje brošure o mogućnostima i vrsti djelatnosti kao i popis objekata i zemljišnih površina (sa površinom i kovolterom vlasništva) koje se nude budućim ulagačima

- u suradnji sa gospodarskim zajednicama i regionalnom komorom poraditi na promociji uvjeta za buduće ulagače

- poraditi na stimulativnom oporezivanju u funkciji razvoja privatnog sektora dok to ne bude riješeno na nivou države

- komisija imenovana za kontakte sa budućim investitorima treba napraviti spisak naših ljudi na privremenom radu izvan države Hrvatske i ponuditi prvenstveno njima eventualne mogućnosti ulaganja i otkupa određenih objekata na određeno vrijeme (timeskeving) odnosno trajno

- sve općinske odluke o ograničenjima otvaranja radnji u privatnom vlasništvu staviti izvan snage jer su se uvjeti u gospodarstvu bitno izmjenili a broj određenih djelatnosti regulirati poreskom politikom

- ozbiljno poduzeti mjere na suzbijanju "crnog obrta" u svim djelatnostima kako bi sadašnje obveznike u dijelu mogli rasteretiti

- stimulirati poreskom politikom proizvodne obrte jer ćemo se i u tzv. "malom gospodarstvu" pretvoriti u mnogogospodarstvo (ugostiteljsko-trgovinska djelatnost)

- poraditi na organiziranom pristupu i stimuliranju otvaranja tzv. pansionskog tipa ugostiteljstva koje uz 20.000 smještajnih jedinica u privatnom sektoru nedostaje našem području

- osnivanje gospodarske zajednice općine dati u zadatak Izvršnom odboru da se pozabavi naprijed iznijetim prijedlozima u cilju razvoja poduzetništva i osnivanja radnji u privatnom vlasništvu

- analizirati način dobivanja svih potrebnih dozvola i dokumenata za otvaranje radnji i obrta u privatnom vlasništvu i predložiti mjere efikasnosti i pojednostavljenja dobivanja istih od strane općinskih službi.

Smatramo da ima još mnogo prijedloga koji bi stimulirali razvoj poduzetništva i otvaranja radnji i obrta u osobnom vlasništvu ali oživotvorenjem prethodnih, već bi se postigli veliki rezultati.

Tzv. "malo gospodarstvo u privatnim rukama" bio je i dosad jedan od temelja općinskog gospodarstva a novo društveno- ekonomsko i političko uređenje daje mu neograničene mogućnosti na koje ova općina u svome razvoj može i mora s pravom računati.

Literatura

Statistički godišnjak Istre, Primorja i Gorskog kotara 1990.
Ekonomska politika i mala privreda - VEŠ "Dr. Mijo Mirković" Pula, Ekonomski fakultet Zagreb
Dugoročni društveno-ekonomski razvoj ZOR-a 1980-2000
Koncepcija i strategija dugoročnog društveno-ekonomskog razvoja Hrvatske - uvodna studija
Vaše ulaganje u Hrvatsku - Masmedija - Prof. dr Pero Jurković
Dugoročni razvoj općine Crikvenica - Ekonomski fakultet Rijeka
Strategija dugoročnog razvoja općine Crikvenica - Ekonomski fakultet Rijeka